

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1953

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1953

ANTON HILCKMAN
Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου
τῆς Μαγεντίας (Mainz).

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ ΜΑΣ

Ἡ φιλοσοφία τοῦ πεπερασμένου (γύρω ἀπὸ τὸ μὲ τὸν τίτλο τοῦτο βιβλίου τοῦ Μαγεντιανοῦ φιλοσόφου F. J. v. Rintelen¹). Τὸ φιλοσοφικὸ ρεῦμα τοῦ Ὑπαρξισμοῦ στέκεται κυρίαρχο στὸ προσκήνιο τῆς διανοητικῆς ζωῆς τῶν ἡμερῶν μας. Ἡ γεμάτη ἀπὸ βαρεῖες σκέψεις ποίηση τοῦ Rilke καὶ ἡ τόσο δυσπρόσιτη στὸς ἀμυήτους φιλοσοφία τοῦ Heidegger ἀσκοῦν ἐξαιρετικὰ ὑπερβολικὴ ἐπίδραση. Τὸ βιβλίο τοῦ Μαγεντιανοῦ φιλοσόφου F. J. von Rintelen εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες καὶ βασικώτερες ἀντιμετρήσεις μὲ τὸ σύγχρονο τοῦτο πνευματικὸ ρεῦμα. Ἐκεῖνο ποὺ κάνει τὸ βιβλίο αὐτὸ περισσότερο ἐλκυστικὸ εἶναι ἡ προσπάθειά του νὰ ἀποτελέσῃ μιὰ προώθηση καὶ ὑπερνίκηση τοῦ Ὑπαρξισμοῦ.

Δὲν προχωρεῖ σὲ συζήτηση μὲ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ὑπαρξισμοῦ, ὅπως συνήθως γίνεται, ξεκινώντας ἀπὸ τὴ σκοπιὰ μιᾶς ἄλλης φιλοσοφικῆς νοοτροπίας, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἀνασκευὴ τῆς ὑπαρξιακῆς φιλοσοφίας μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι ὁ Ὑπαρξισμὸς ἀγνοεῖ θεμελιώδεις φιλοσοφικὲς ἀπόψεις ἢ ἔρχεται σὲ σύγκρουση πρὸς αὐτές. Ὁ v. Rintelen ἀποφεύγει μιὰ τέτοια μεθοδικὴ πορεία, γιὰτὶ αὐτὴ καταλήγει νὰ μᾶς κἀνὴ νὰ ἀντιπαρερχώμεθα τὴν οὐσία. Δέχεται τὴν ἀφετηρία τῆς ὑπαρξιακῆς φιλοσοφικῆς νοοτροπίας, προσπαθεῖ ὁμως νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ πέρα ἀπ' αὐτὴ, ὑποβάλλοντάς σὲ στοχαστικὴ καὶ εὐρύτερη ἐπισκόπηση τὶς θεμελιώδεις τῆς σκέψεις. Τὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν μοιάζει καθόλου μὲ σύνοψη μιᾶς φιλοσοφικῆς δικαστικῆς κρισιολογίας. Εἶναι ἔργο ποὺ ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ ἕνα ἐπώδυνο χάσμα τῆς φιλοσοφικῆς φιλολογίας τῶν ἡμερῶν μας καὶ ποὺ θὰ κρατήσῃ τὴ σημασία του ὅσον καιρὸ τὸ ρεῦμα ποὺ ὁ v. Rintelen συζητεῖ θὰ εὐρίσκεται στὴν ζωὴ. Καὶ θὰ διατηρήσῃ τὴ σημασία του ὅσον καιρὸ ἢ σφραγίδα τῶν ἡμερῶν μας στὴν ὁποία ὀφείλει τὴ γένεσή του καὶ τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἔκφραση, δὲν θὰ ὑποστῇ θεμελιώδη ἀλλαγὴ. Ὁ v. Rintelen ἔχει ἀνοίξει τὴν καρδιά του γιὰ τὸ βαθύ, γνήσιο καὶ σοβαρὸ θέλημα τῆς νοοτροπίας τῆς καινούριας ὑπαρξιακῆς φιλοσο-

φίας ποὺ ἐγεννήθηκε ἀπὸ τὴν πίεση τῆς ἀνάγκης. Ἀντικρῦζει τὸ οὐσιαστικὸ αὐτὸ τῆς θέλητρο μὲ πλήρη βιωματικὴ καὶ συμπάσχουσα κατανόηση.

Μὲ πορεία σκέψεων ποὺ ὀδηγεῖ βαθμηδὸν σὲ μεγαλύτερο πλάτος καὶ βάθος καὶ μὲ μεγαλειώδη διεισδυτικὴτητα, ποὺ παρέχει στὸν ἀναγνώστη τὴ δυνατότητα νὰ ζήσει τὴν πνευματικὴ κατάσταση τῶν ἡμερῶν μας στὴ συγκλονιστικὴ τῆς δραματικότητά, καταβάλλεται προσπάθεια γιὰ τὴν προώθηση σὲ σημεία στὰ ὁποῖα εἶναι φανερὸ ὅτι πρέπει νὰ προχωρήσῃ ὁ Ὑπαρξισμὸς ξεπερνώντας τὸν κύκλο τῶν σκέψεων ὅπου ἔχει ὁ ἴδιος φυλακίσει τὸν ἑαυτό του. Πέρα ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦτο ἡμπορεῖ νὰ προχωρήσῃ σὲ μιὰ σκοπιὰ, ἀπὸ τὴν ὁποία χωρὶς νὰ χάσῃ τὸ θέλημα τῆς ἀφειτηρίας γιὰ τὴν ἀναθεώρηση τῶν θεμελιωδῶν ἀπόψεων του.

Τὸ χαρακτηριστικώτερο καὶ οὐσιωδέστερο γνώρισμα τῆς ὑπαρξιακῆς φιλοσοφίας εἶναι ἡ δεύσμευσή της στὰ ὄρια τοῦ πεπερασμένου. Τὰ πεπερασμένα ὄρια καὶ ἡ σύνδεσή μας μὲ τὴν ἐγκοσμία περιοχὴ εἶναι ἡ σφραγίδα τῆς νοοτροπίας τῆς συγχρόνου μας ἐποχῆς. Μιὰ πραγματικότητα ποὺ ξεπερνᾷ τὰ ὄρια τοῦ πεπερασμένου κόσμου, δὲν ἔχει νὰ μᾶς εἰπῇ — νομίζει ἢ ὑπαρξιακὴ φιλοσοφία — τίποτε. Καὶ ὁμως ἐπιχειρεῖ ὁ Ὑπαρξισμὸς νὰ διασώσῃ τὸ νόημα, τὴν ἀξιοπρέπεια, τὴν ὠραιότητα καὶ τὸ ὑψηλὸ μεγαλεῖο τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως. Τὸ ρηχὸ καὶ ἀφελῆ νατουραλισμὸ τῆς περασμένης γενεᾶς τὸν ἔχομε πιά ἀφήκει πίσω μας. Ὁ ὑπαρξιακὸς φιλόσοφος ἔχει λεπτότατη ὀσφρηση γιὰ τὸ μυστηριώδες βάρος τῆς ὑποστάσεως. Μιὰ ἐγκοσμία εὐσέβεια, ποὺ δὲν ξεπερνᾷ τὰ ὄρια τοῦ κόσμου ἀλλὰ μένει μέσα σ' αὐτά, ἀποτελεῖ τὸ κύριο γνώρισμα τοῦ Ὑπαρξισμοῦ, ὅπως παρουσιάζεται μὲ τὸν Rilke. Ὁ ὑπαρξιστὴς γίνεται ἔτσι ἕνας ἰδεαλιστὴς τῆς καθαρᾶς ἐγκοσμιοῦτος ποὺ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό του κληρονόμο ἐκείνου τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον δὲν τὸν ὀδηγεῖ κανένας δρόμος.

Ὁ v. Rintelen ἐμόχθησεν ὑπερβολικὰ γιὰ νὰ τριγυρίσῃ τοὺς δύσκολους καὶ πολυδαίδαλους δρόμους τῆς ὑπαρξιακῆς νοο-

1. F. J. von Rintelen, Philosophie der Endlichkeit als Spiegel der Gegenwart 490 pag. Westkulturverlag Anton Hain ; Meisenheim | Glas.

τροπίας. Γι' αυτό τὸ βιβλίο του ἀποτελεῖ τὸ μίτο τῆς Ἀριάδνης μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς δρόμους καὶ τὰ μονοπάτια τῆς συγχρόνου σκέψεως καὶ μᾶς δίνει ἓνα ἐξαιρετο κλειδί γιὰ τὴν κατανόηση τῶν δυσπροσίτων στοὺς ἀμυήτους διδασκαλιῶν. Μᾶς παρέχει ἀκόμη διασαφηνισμό τῆς σημασίας — καλύτερα θὰ ἐλέγαμε τῶν σημασιῶν — τῶν ὑπαρξιακῶν ἐκφράσεων καὶ ἰδιαίτερα τῶν ἐκφράσεων ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Heidegger, τῆς ποικιλίας καὶ τῶν μεταλλαγῶν τους. Τὸν v. Rinfelen τὸν ἐνδιαφέρει περισσότερο νὰ δείξῃ πῶς ἡ νοοτροπία αὐτῆ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὴν πρώτη ἀρχὴ τῆς σὲ ἀναπόφευκτες ἀντιφάσεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες δὲν ὑπάρχει διαφυγῆ. Ἡ σταθερὴ ἀξία τοῦ βιβλίου του ἔγκειται στὸ ὅτι ἔδειξε αὐτῆ τὴν ἀντιφατικότητα καὶ μὲ αὐ-

τῆ ἐπέτυχε τὴν ἀνασκευὴ τοῦ Ὑπαρξισμού. Τὸ ἔργο τοῦ v. Rinfelen ἀποτελεῖ προτροπὴ καὶ προειδοποίησι ποὺ θὰ διατηρήσῃ τὴν ἰσχύ τῆς, τὴ βαρύτητα καὶ τὴ σημασία τῆς, ὅσον καιρὸ ἢ διάθεσι τῆς ἀνεστιότητος δὲν ἔχει ὑπερνικηθῆ ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται ὁ πειρασμὸς ποὺ μᾶς ὠθεῖ νὰ στρέψωμε τὸ βλέμμα μας μαζὶ μὲ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ὑπαρξισμού πρὸς κάτι τὸ ριζικὰ πεπερασμένο καὶ κυριαρχημένο ἀπὸ τὴ φαινομενικότητα τοῦ ψεύδους καὶ τοῦ μηδενός.

Ἄκριβῶς αὐτὸ τὸ ἥρεμο, πραγματολογικὸ καὶ νηφάλιο καὶ ὁμῶς φωτεινὸ βιβλίο, ποὺ ἐγεννήθηκε ἀπὸ τὸ συμμερισμὸ τοῦ ἀλγους ἐποχῆς σταματημένης σὲ ἓνα φαινομενικὸ ἀδιέξοδο, ἔχει νὰ ἐκπληρώσῃ μιὰ σημαντικὴ ἀποστολή.

Μεταφρ. Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ

Η ΛΥΡΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

24

Τὸ ὄνειρο μιᾶς νύχτας τῶν δεκάξη μου χρόνων. Ὡς τώρα τὸ ξαναθυμήθηκα πολλές φορές. Καὶ κάθε φορὰ θαρροῦσα πῶς μόλις ξύπνησα, πῶς μόλις τὸ ἀποχαιρέτησα μὲ τὸ φίλημα τῆς ψυχῆς ποὺ τοῦ ἔστειλα τότε. Ἡμουν, λέει, στὴν ἀκροθαλασσιὰ ἐνὸς παράξενου νησιοῦ. Μόνος. Γύρω μου ἄμμος καὶ βράχια. Μπροστά μου ἓνα δάσος μὲ πανύψηλα πλατύφυλλα δέντρα. Πῶς ἔφτασα σ' αὐτὸ τὸ νησί; Ναυαγὸς σὰν τὸν Ρομπινσώνα; Βυθισμένος στὸν ὕπνο σὰν τὸν ἄνθρωπο τοῦ Πασκάλ; Δὲν θᾶξερα νὰ πῶ. Ὡστόσο ἀδίσταχτα, μὰ δίχως ἐλπίδα, μπῆκα στὸ δάσος. Οἱ ἕσκιοι τῶν δέντρων γλύστρησαν ὡς μέσα στὴν ψυχὴ μου. Κρύωνα. Τὰ ματόφυλλά μου ἦταν βαρειά. Στὰ χεῖλια μου ἐνωθα τὴν ἀρμύρα τῶν δακρύων. Τὰ μέλη μου ἄρχισαν νὰ πονοῦν. Μὰ περπατοῦσα καὶ ἀκόμη σήμερα δοκιμάζω τὸ ρίγος αὐτῆς τῆς πορείας ποὺ πρέπει νὰ κράτησε ἓνα αἰῶνα ἢ μιὰ στιγμὴ. Ἄξαφνα, στάθηκα ἐκστατικός. Τὸ δάσος ἦταν πίσω μου κι ἐγὼ σ' ἓνα λόφο γυμνὸ, μὲ μιὰ γῆ ἀπὸ φίλντισι. Μπροστά μου, ἔβλεπα τώρα ἓνα πλατύχωρο κάμπο. Δρόμοι ἄσπροι, κάτασπροι. Κῆποι ἰριδόχρωμοι, καὶ στὸ βάθος μιὰ πολιτεία μὲ πύργους μελίχρυσους καὶ στιλπνοὺς. Δὲν ξέρω ἂν περπάτησα. Μὰ λίγο ἔπειτα, ἔμπαινα, ἀθέατος, φαίνεται, στὴν πολιτεία. Ὅ,τι εἶδα ἐκεῖ μὲ σάστισε. Οἱ δρόμοι ἦταν γεμάτοι ἀπὸ ἔφηβους καὶ κορίτσια ποὺ φοροῦσαν κοντούς, σχιστοὺς στὰ πλάγια, δωρικοὺς πέπλους. Περπατοῦσαν ρυθμικά, σιγοτραγουδώντας ἢ σιγομιλώντας, καὶ τὰ ὠραῖα τους πρόσωπα γελοῦσαν εὐτυχισμένα, καὶ

τὰ φωτεινὰ τους μάτια κοίταζαν ὄνειροπόλα καὶ τρυφερά, καὶ τ' ἄρμονικά τους σώματα μιλοῦσαν γιὰ τὸν ἔρωτα ποὺ μόλις θὰ χάρηκαν. Σὲ ποιά φυλὴ ν' ἀνήκαν ἄραγε τὰ ἐξάλια αὐτὰ πλάσματα; Ποιὸς καλλιτέχνης χάραξε τίς γραμμὲς τους καὶ βρῆκε τίς ἀναλογίες τους; Σήκωσα τὰ μάτια μου στὰ σπίτια τους, ποὺ ἔκρυσαν τὴν εὐτυχία τους. Ἦταν ψηλὰ κι ὀλόμαυρα. Ἡ πρόσοψή τους μαρτυροῦσε πῶς τὸ ἔσωτερικὸ τους θὰ εἶχε νάρθηκες καὶ ἄδυτα... Ζύγωσα ἓναν ὄμιλο ἀπὸ κορίτσια. Μοῦ φάνηκε πῶς κρυφομιλοῦσαν. Εἶχα τὸ αἶσθημα τοῦ στίχου, μὰ δὲν μποροῦσα νὰ ξεχωρίσω τίς λέξεις. Εἶχα τὸ αἶσθημα τῆς μουσικῆς, μὰ δὲν μποροῦσα νὰ ξεχωρίσω τοὺς ἤχους. Προχώρησα ἀπογοητευμένος μ' ἓνα βῆμα πετούμενο σὰν νᾶμουνά πουλί. Ἐβλεπα νᾶρχονται ὠραῖα πάντα πρόσωπα, ἄρμονικά πάντα σώματα δροσερά πάντα νειάτα. Γυρίζοντας ἀριστερὰ τὸ πρῶτο σταυροδρόμι ποὺ ἀπάντησα, βρέθηκα σ' ἓνα μαρμάρινο γυμναστήριο ἀμφιθεατρικὸ. Οἱ κερκίδες εἶχαν μερικοὺς νέους ποὺ παρακολουθοῦσαν μὲ κατάνυξη τοὺς στοίχους τῶν κοριτσιῶν ποὺ χόρευαν στὸ στίβο, ἄλλοτε μέσα στὰ πέπλα τους κι ἄλλοτε πηδώντας ἀπὸ τὰ πέπλα τους γυμνά. Ἀποτραβήχτηκα γρήγορα. Πῆρα τὸν κάτω δρόμο. Πέρασα ἓνα πάρκο. Κάτω ἀπ' τὸν ἕσκιο μιᾶς καστανιάς κοιμόταν μιὰ νέα κοπέλλα, γυμνή, μὲ τὰ χεῖρια στεφάνι στὸ κεφάλι, μὲ τὰ στήθη ὄνειροπόλα, μὲ τὰ σκέλη κλειστά. Ἦταν τόσο ὠμορφὴ ποὺ συλλογίστηκα πῶς ἀπὸ κάπου θὰ τὴν κοίταζε, ἀδιάκριτος σὰν τοὺς βοσκοὺς τῆς Ἀφροδίτης του, ὁ Roussin. Ἀποτραβήχτηκα πάλι καὶ προ-